

Торайғыров университеті
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университет

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Педагогикалық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Педагогическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-2661

№ 3 (2020)

Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайгыров университета

Педагогическая серия
выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

о постановке на переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ03VPYU00029269

выдано

Министерством информации и коммуникаций
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области педагогики,
психологии и методики преподавания

Подписной индекс – 76137

Бас редакторы – главный редактор

Бегентаев М. М.

д.э.н., профессор

Заместитель главного редактора

Ответственный секретарь

Пфейфер Н. Э., *д.п.н., профессор*

Нургалиева М. Е., *PhD доктор*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Абибуллаева А.,

д.п.н., профессор

Бурдина Е. И.,

д.п.н., профессор

Жумагаева Е.,

д.п.н., профессор

Фоминых Н. Ю.,

д.п.н., профессор (Россия)

Снопкова Е. И.,

к.п.н., профессор (Белоруссия)

Мирза Н. В.,

д.п.н., профессор

Донцов А. С.,

доктор PhD

Шокубаева З. Ж.,

технический редактор

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Торайгыров университета» обязательна

МРНТИ 14.09.91

<https://doi.org/10.48081/UHFY2894>**Е. Н. Дауенов¹, С. А. Нурғалиева², М. Н. Қойшыбаев³**¹Торайгыров университеті,

Қазақстан Республикасы, Павлодар қ.;

²Ибрагим Чечен атындағы университеті,

Түркия Республикасы, Ағры қ.;

³Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті

Қазақстан Республикасы, Қызылорда қ.

БІЛІМ БЕРУДІҢ ЖАҢАРТЫЛҒАН МАЗМҰНЫ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ АЗАМАТТЫҚ СӘЙКЕСТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҒЫЛЫМИ ҚҰРЫЛЫМЫ

Мақаланың мақсаты - білім берудің жаңартылған мазмұны жағдайында оқушылардың азаматтық сәйкестігін қалыптастырудың әдіснамалық негіздерін анықтау. Оқушылардың азаматтық сәйкестігін қалыптастыру мәселесін әлемдегі қазіргі саяси жағдайдың өзгеруі жағдайында педагогикалық міндет ретінде қарастыру керек.

Білім алушылардың азаматтық сәйкестігі олардың тұлғалық дамуының маңызды бөлігі болуға тиіс, бұл болашақтың педагогтары білуімен ерекшеленетін, оқу орындарындағы білім беру процесіне құндылықты-бағытталған технологияларды енгізу есебінен мүмкін болады. Оқушының, әлеуметтік қызмет субъектісі ретінде, қоғамдағы және мемлекеттегі өзінің өмір сүруінің мәнін табу процесі ретінде құндылықты өзін-өзі анықтауы – азаматтық сәйкестікті қалыптастыру процесінің қозғаушы күші болып табылады.

Кілтті сөздер: сәйкестік, азаматтық сәйкестік, қазақстандық сәйкестік, оқушылардың азаматтық тәрбиесі.

Кіріспе

Қазақстандық сәйкестік пен бірлікті нығайту және дамыту тұжырымдамасында қазақстандық сәйкестік пен бірлік – үздіксіз ұрпақ үдерісі екені айқындалған. Ол этникалық шығу тегіне қарамастан, әрбір азамат өз тағдыры мен болашағын Қазақстанмен байланыстыратынына

негізделеді. «Біздің бір Отанымыз, бір Атамекеніміз – Тәуелсіз Қазақстан». Бұл тандаудың саналы болуы – басты біріктіруші бастау.

Бұл құжатта, бірыңғай болашақ ұлтты қалыптастыру жөніндегі, келесі магистральдық бағыттарды атап өткен жөн:

1) базалық ядро – азаматтық принципіндегі қазақстандық сәйкестік және «Мәңгілік ел» жалпыұлттық патриоттық идеясы;

2) құқық үстемдігінің жалпыұлттық құндылықтарын бекіту;

3) конфессияаралық келісімді нығайту;

4) орта тап – қазақстандық сәйкестік пен бірлікті қалыптастырудың негізі;

5) Қазақстанның барлық азаматтары үшін қандай да бір айырмашылықсыз және шектеусіз тиімді әлеуметтік лифтілерді қалыптастыру;

6) тілдердің үштұғырлығын дамыту: қазақ, орыс және ағылшын тілдері.

Қазақстандық сәйкестік жеке және кәсіби өсу үшін тең мүмкіндіктер, өзіне және өз балаларына қауіпсіздік кепілдіктері, өмір сүру сапасы, тұрақтылық жүйесіне құрылады.

Жалпы қазақстандық сәйкестік пен бірлікті дамыту және нығайту мемлекеттік құрылыстың жаңа кезеңінің қисынына негізделген және Н. Ә. Назарбаевтың бейбітшілік пен келісім моделіне сүйенеді [1].

Осыған байланысты, оқушыларды азаматтық тәрбиелеу – ақпараттық қоғамда өмір сүруге және жұмыс істеуге дайын, әлеуметтік бейімделген, тіл табысуға ашық, сауатты, белсенді азаматтарды даярлауды қамтамасыз ететін, ерекше механизм болып табылатын қазіргі заманғы білім беру жүйесінің негізгі мақсаттарының бірі. Жас ұрпақ үшін нақты оң өмірлік бағдарлардың жоқтығы, азаматтық тәрбие жүйесінің жетілмегендігі мемлекеттегі елеулі проблемаларға алып келуі мүмкін екендігін қоғам түсінеді.

«Бүгін күн тәртібіне елімізде жүргізіліп жатқан қайта құрулардың мәніне барабар жаңа қазақстандық қоғамдық сананы қалыптастыру қажеттілігі шығады. Әрине, оған жалпыадамзаттық мәдениет элементтері, қазіргі заманғы білім мен ұлттық дәстүрлер кіруі тиіс. Демек, өзгеріп жатқан әлем мен білім беру саласына қойылатын жаңа әлеуметтік талаптарға қарамастан, білім беру жүйесінің міндеті өзгеріссіз қалады – толыққанды және бәсекеге қабілетті азаматты тәрбиелеу, экономикалық пайда алу тұрғысынан ғана емес, сонымен қатар қоғам алдында жауапты және елді жақындататын азаматтарды ойлайтын болашақ ұрпақтарды тәрбиелеу тұрғысынан білімнің рөлін ашу. Бұл элементтер әрбір адамға әлеуметтік институттарда: отбасында, мектепте, университетте баулуы тиіс» [2].

Осылайша, қазақстандық қоғамда болып жатқан түбегейлі өзгерістер, жастарды қазіргі заманғы тәрбиелеудің маңызды мәселелерін түсінудегі түбегейлі жаңа тәсілдерінде көрініс табады. Республикадағы барлық қоғамдық

қатынастар жүйесінің жаңғыруы жағдайында жастар ортасында азаматтық сәйкестікті қалыптастыру проблемасы ерекше өзектілікке, жаңа үнге және мәнге ие болады.

Зерттеудің нысаны – оқушылардың азаматтық сәйкестігін қалыптастырудың мақсатты процесі.

Зерттеудің пәні – білім беру мекемелерінде оқушылардың азаматтық бірегейлігін қалыптастырудың мазмұны мен әдістері.

Мақсаты – жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында оқушылардың азаматтық бірегейлігін қалыптастырудың әдіснамалық негіздерін айқындау.

Міндеттері:

1 Оқушылардың жеке білімі ретінде азаматтық бірегейліктің құрылымын ашу және оның компоненттерінің мазмұнын негіздеу.

2 Оқушылардың азаматтық сәйкестігін қалыптастыру процесінің мазмұнын негіздеу және мұғалім қызметінің бағыттарын анықтау.

Зерттеудің әдістері мен нәтижесі

Зерттеу мақсатына жету және қойылған міндеттерді шешу үшін зерттеу тақырыбына сәйкес келетін қосымша ғылыми әдістер кешені қолданылды: философиялық, психологиялық, педагогикалық әдебиеттерді зерттеу; білім туралы нормативтік құжаттарды зерттеу.

«Азаматтық сәйкестік» терминінің анықтамаларын ресейлік зерттеушілер талдай отырып, оны зерттеудің бірнеше аспектілерін атап өтуге болады:

– әлеуметтік-мәдени бірегейлік және оның қалыптасуы және даму үрдісі туралы түсінік (Э. Эриксон, Т. Г. Стефаненко, М. В. Шакурова, Л. Б. Шнейдер және т. б.);

– оқу үрдісінде азаматтық бірегейлікті қалыптастыру туралы идеялар жиынтығы (А. Г. Асмолов, А. А. Логинова, Л. А. Роганова, Г. Х. Ахметшина, А. Н. Махинин, Н. В. Сафин, И. Ю. Халиков және т. б.);

– адамгершілік құндылықтарды және патриотизмді қалыптастыру туралы идеялар жиынтығы (О. Р. Шефер, И. Х. Гулаев, С. М. Шабалина, Р. Н. Щербаков, В. С. Костюк, М. С. Багова, А. И. Захарова).

Оқыту процесінде азаматтық бірегейлікті қалыптастыру бойынша қызмет бағыттарын анықтау үшін оның құрылымын анықтау қажет.

Азаматтық сәйкестіктің құрылымын талдай отырып, Е. А. Гришина азаматтық сәйкестіктің екі параметрі бар екендігін атайды:

– объективті (ұйғарылған) – азаматтықтың болуымен және мемлекеттің құқықтық өрісіне қосылуымен анықталады;

– субъективті (нақты, қол жетімді) – Әлеуметтік және мәдени нормалар жүйесімен анықталады, оларға сәйкес әлеуметтік тұтастыққа ықпалдасу болады [3].

Субъективті құрамның болуы азаматтық бірегейліктің динамикалық сипатқа ие болуымен түсіндіріледі, ол адамның бүкіл өмір бойы қалыптасып, сыртқы факторлардың әсерінен өзгеруі мүмкін және әрбір жеке тұлғаның жеке тандауы болып табылады. Объективті және субъективті құрамдардың арақатынасы азаматтық сәйкестіктің тұтастығы мен толықтығын анықтайды.

Біздің зерттеуіміздің логикасы бойынша тұлғаның азаматтық сәйкестігін қалыптастыру үрдісі туралы түсінікке ие болу маңызды. Әдебиетті талдау, кезеңдердің жүйелі ауысуы, осы процестің негізінде жататынын көрсетті:

М. В. Берендеев «субъект өзінің арақатынасын микроәлеуметтік ортаның шағын және бөлшектенген құрылымдарынан заңды түрде бастайды, біртіндеп «өзін-өзі» проекциялаудың және қалыптастырудың «кең» контекстінде әлеуметтік сипаттамаларға жетеді, онда субъект өзінің қосылуын сипаттайтын басым ұғымдар мәдени, этнопсихологиялық, саяси болып табылады» деп атап көрсетеді. Сондықтан мектепте оқушылардың азаматтық бірегейлігін қалыптастыру үрдісі үш кезеңді қамтуы тиіс [4].

Бірінші кезеңде (бастауыш білім беру) негізгі моральдық құндылықтар, адами мінез-құлық нормалары қаланады. Бұл кезеңде балаларда адамның қадір-қасиетінің маңыздылығы туралы түсінік қалыптасуы, өзінің жеке басының және басқа адамдардың жеке басының құндылықтарын түсіну жүреді. Осы кезеңде адамдарға құрмет, төзімділік, ынтымақтастық сезімі және ынтымақтастыққа ұмтылу, шиеленісті жағдайларды күшпен емес шеше білу тәрбиеленеді.

Екінші кезең (негізгі мектеп) адам мінез-құлқының құндылықтары мен ұстанымдары жүйесін қалыптастырады; жасөспірімдер қоғамдағы болашақ дербес өмір сүру үшін білім мен іскерлікке ие болады. Бұл кезеңде азаматтық білім берудің өзегі заңды, басқа адамдардың құқықтарын құрметтеуді қалыптастыру болып табылады. Оқушылардың санасын Отан тарихы бойынша мәліметтермен байыту, олардың қарапайым құқықтық нормаларды тануы жүреді.

Үшінші кезеңде (толық орта мектеп) қоғамның әртүрлі салаларында болып жатқан үдерістер туралы, адам құқықтары туралы білім тереңдейді, кеңейтіледі, философиялық, мәдени, саяси-құқықтық және әлеуметтік-экономикалық негіздерді тану жүреді, адамның азаматтық ұстанымы, оның әлеуметтік-саяси бағдарлары айқындалады. Бұл кезеңнің міндеті қоғамдық іс-әрекет барысында оқушылар өз құқықтары мен басқа адамдардың құқықтарын қорғауға дайындығын және іскерлігін жетілдіруі болып табылады [5].

Азаматтық сәйкестікті қалыптастыру – мақсатты, жүйелі, көп жоспарлы процесс, ол келесі бағыттар бойынша жүзеге асырылуы тиіс:

– пәндік, азаматтық сәйкестіктің негізгі мазмұны гуманитарлық циклдің бірқатар пәндері (тарих, әдебиет, шет тілдері), жаратылыстану-математикалық цикл пәндері (физика, химия, жаратылыстану, биология), көркем-эстетикалық цикл пәндері, өмір сүру қауіпсіздігінің негіздері, дене тәрбиесі кіреді.

Азаматтық сәйкестікті қалыптастыру міндетіне сәйкес келетін жалпы білім беретін пәндер тізбесін анықтау кезінде ескеру қажет:

1 Тұлғаның барлық құрылымдық компоненттерінің бірлігіндегі психологиялық мазмұны тұрғысынан азаматтық сәйкестіктің оқу пәнінің пәндік мазмұнының білім беру және тәрбиелік әлеуетін;

2 Өзінің Отаны мен халқының әлеуметтік және рухани бастауын іздестіру және ұғыну, тұлғаның азаматтық бірегейлігін жақын дамыту аймағын білдіретін, оқушылардың әлеуметтік-белсенді ұстанымын қалыптастыруға бағытталған оқу-танымдық іс-әрекетті ұйымдастыру ерекшеліктерін;

3 Тұлғаның азаматтық сәйкестігінің әртүрлі аспектілерін қалыптастыруға олардың сензитивтілігін негіздейтін оқушылардың жас ерекшелік-психологиялық ерекшеліктерін және осы жас ерекшелік кезеңіндегі даму міндеттерін;

4 Оқушылардың оқу іс-әрекетін ұйымдастыру әдістері мен оқу пәнін құруда интегративті көзқарасты жүзеге асыру мүмкіндігін ашатын пәнаралық және пәнішілік байланыстар жүйесін;

5 Оқу пәндерінің пәндік мазмұнының оқушының өмірлік тәжірибесімен байланысы, әрбір жас сатысында азаматтық бірегейлікті қалыптастыру міндеттеріне барабар мағыналық жаратылу және мағыналық қалыптасу үдерістерін ұйымдастыру мүмкіндігін [6].

Азаматтық сәйкестік оқушылар үшін референтті персоналармен байланыс орнатумен тығыз байланысты, өйткені ол адамның азаматтық қауымдастыққа деген өзінің қатыстылығын ұғынуын ғана емес, сонымен қатар осы қауымдастықтың маңыздылығын қабылдауды, осы бірлестіктің қағидаттары мен негіздері туралы түсінуді, азаматтың мінез-құлық моделін қабылдауды, қызметтің мақсаттары мен уәждерін ұғуды, азаматтардың өзара қарым-қатынасының сипаты туралы түсінуді қамтиды.

Психологияда құндылықтарды интериоризациялау механизмі Л. С. Выготский және А. Н. Леонтьевпен негізделген. Оның әрекеті баланың жеке ерекшеліктері сырттан ішке белгілі бір ретпен қалыптасады:

- 1) мінез-құлық үлгілерін бақылау;
- 2) оларды қарызға және өз қызмет және қарым-қатынаста қолдану мен бейнелеу;
- 3) кейіннен олардың басқа адамдарға қатысты жүйелі және әдеттегі пайдалануы;

4) бастапқы бақыланатын және қабылданған үлгілерді ішкі жеке ерекшеліктерге түрлендіру [7].

Демек, мектепте азаматтық бірегейлікті қалыптастыру бойынша міндеттерді тиімді шешу үшін білім алушылардың референттік шеңберін анықтап және оқушылардың маңызды персоналармен және маңызды әлеуметтік институттардың өкілдерімен мазмұнды және оқиғалық өзара іс-қимылын қарқындатуды қамтамасыз ету қажет.

Қазақстандық зерттеушілер арасында негізінен оқушы жастарды патриоттық және азаматтық тәрбиелеудің әдіснамалық және психологиялық-педагогикалық негіздері әзірленеді.

Жалпыұлттық идея контекстіндегі қазақстандық патриотизмнің мәнін зерттеу және негізгі ережелері зерттеліп жатқан проблеманы шешу үшін теориялық алғышарттар болған отандық саясаттанушылар А. Қалмырзаев, А. Бектұров, А. Бижанов, У. Қасенов, С. Жүсіпов, С. Дьяченко, Б. Әбдіғалиев, Д. Ешанов, О. Мусин, Е. Қарымсақов, Р. Қадыржанов, Л. Ю. Зайниева, Д. А. Қалетаев, М. А. Биекенов, Л. А. Байдельдинов, А. Нысанбаев, Г. Шойкин, А. Нұрмағамбетов, Ш. Омаров, М. С. Машан, Р. К. Тұрысжанова және т.б. еңбектерінде көрсетілген.

Әлеуметтанушылар және саясаттанушылар қауымдастығы (ӘжСҚ) жүргізген «Қазақстандық жастардың этнодіни идентификациясы» социологиялық зерттеуі нәтижелері бойынша қазақстандық жастар арасында этнодіни идентификацияның таралуы проблемасына тап болды, бұл ұлттық және мәдени бірегейлікті жоғалту қаупіне әкелуі мүмкін.

ӘжСҚ басқармасының төрағасы Б. Бектұрғанова 15–19 жас және 20–29 жас аралығындағы өңірлік жастар – бұл қазақстандықтардың жаңа буыны, еліміздің тәуелсіздігінің құрдастары деп есептейді. Өзінің қазіргі кездегі жасына олар Қазақстанның дербес саяси өмір сүруі жағдайында қол жеткізді. Тиісінше, олардың менталитеті мен өзін-өзі сәйкестендіруі азаматтық ұлтқұрау, қазақ ұлтының және қазақтардың ұлттық дінінің қайта өрлеуінің бір мәнді емес тенденциялары арнасында қалыптасты немесе қалыптасып жатыр.

Зерттеу нәтижелерін талдау өңірлік жастар арасында этносаралық және дінаралық қарым-қатынас оңай емес екендігі және өз қиындықтары мен проблемалары бар екенін көрсетеді. Алайда, оның көпшілігінің этностық өзіндік санасы – өзіндік ерекшелік сезімімен де, басқаларға қатысты дұшпандық сезімімен де ауыртпалық салынбауы, олардың азаматтық бірегейлігін түбегейлі – «қазақстандықтар болуы» кепілі болып табылады.

Аймақтық жастардың өзін – өзі анықтауының негізін этникалық сәйкестендіру – қан текті өзара байланыс, өзінің «тамырымен» теңестіру құрайды. Бір жағынан, біздің жаңа тарихымыздың рухындағы бұл заңды

құбылыс. Екінші жағынан – этноказактық бірегейліктің қайта жандануы, жалпы азаматтық негіздегі ұлттық бірегейліктің қалыптасуынан тез жүріп жатқан тренд екендігін көрсетеді [8].

Н. Шаяхметовтың айтуынша, болашақ біртұтас ұлт әр этностың өзіндік ерекшелігін сақтауға мүмкіндік беретін әралуандық бірлік қағидатына негізделген. Сонымен қатар, сарапшы атап өткендей, қазақстандық азаматтық сәйкестік тек мемлекеттің, қоғамның және азаматтың бірлескен күш-жігерімен ғана нығая алады [9].

«Нұр Отан» партиясының қоғамдық саясат институты» зерттеу жүргізіп, қазақстандық азаматтық сәйкестік туралы сұрақты қойды. Яғни, біздің тұрғындарымыз, ең алдымен, өздерін қазақстандықтар екенін қаншалықты сезінеді. Сауалнамаға қатысқандардың 70 пайызы өздерін, ең алдымен, Қазақстан азаматтары сезінетінін айтты. Яғни, бұл сан өте үлкен. Өздерін ең алдымен этнос өкілі деп санайтын белгілі бір адамдар бар, олар әлдеқайда аз», - деді Ж. Жүнісова. Оның айтуынша, сауалнамаға қатысқандардың аз пайызы ғана, ең алдымен, мұсылмандар немесе православиелік екендіктерін атады. Ж. Жүнісова сауалнаманың мұндай нәтижелері қазақстандық азаматтық бірегейліктің айтарлықтай дәрежеде қалыптасқанын атап өтті. Бірақ бұл өте ұзақ процесс және билік, азаматтық қоғам, сараптамалық қауымдастық және БАҚ тарапынан күш-жігерді талап етеді [10].

Жоғары оқу орнының тұтас педагогикалық процесі жағдайында болашақ мұғалімдердің азаматтылығын қалыптастыру мәселелеріне (Г. О. Медетбекова, А. К. Нұрғалиева); мектеп оқушыларын азаматтық тәрбиелеу (С. Б. Омарова, З. У. Имжарова, Ж. А. Макатова, К. К. Жампеисова); болашақ мамандардың патриоттық қасиеттерін қалыптастыру (А. К. Калимолдаева, Л. С. Ахметова); халықтық педагогика құралдарымен оқушыларды патриоттық тәрбиелеу (Р. Н. Кенжебаева, Ж. Н. Қалиев, А. А. Бейсембаева, Н. А. Мухамединова, Л. Т. Сейдахметова); дене тәрбиесі және спорт құралдары (Ж. А. Қасымбеков); студенттер мен әскери қызметшілерді әскери-патриоттық тәрбиелеу (Е. С. Салтанов, У. К. Санабаев) және т. б.

Осылайша, философиялық және психологиялық-педагогикалық әдебиетті талдау тұлғаның қалыптасуы, қажетті қасиеттерді қалыптастыру, өскелең ұрпаққа ұлттық құндылықтарды беру үдерісіндегі білімнің маңызды рөлі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік берді.

Азаматтық сәйкестік – белгілі бір мемлекет азаматтарының өзінің қоғамдастыққа қатыстылығын жалпы мәдени негізде сезіну. Сондай-ақ азаматтық сәйкестік азаматтық ұғымына қарағанда жеке мағынаға ие.

Азаматтық бірегейліктің құрылымы мынадай компоненттерден тұрады: когнитивті; құндылық-мағыналық; эмоциялық; іс-әрекеттік.

Азаматтық бірегейлікті қалыптастыру факторларына жатады:

- Ортақ өткен тарих (ортақ тағдыр);
- Азаматтық қауымдастықтың өзіндік атауы;
- Коммуникация құралы болып табылатын ортақ тіл;
- Жалпы мәдениет (құқықтық, саяси және экономикалық);
- Осы қоғамдастықтың әсіресе саяси әрекеттерден туындаған бірлескен эмоционалдық жағдайларды бастан кешуі

Оқушылардың азаматтық бірегейлігінің қалыптасуының көрсеткіштері: Азаматтылық; патриотизм; әлеуметтік-сыни ойлау (өмірде жеке тұлғаның таңдау еркіндігінің когнитивті базасына кепілдік беретін) сияқты жеке қасиеттер болып табылады.

Қорытынды

Тұлғаның азаматтық бірегейлігі дамуының жеткілікті жоғары деңгейі, құрылым элементтерінің үйлесімдігі оны бағалауға мүмкіндік береді, жоғары сынып оқушыларының моральдық жетілуін сипаттайды. Азаматтық бірегейлікті және оның қалыптасуындағы қиындықтарды зерттеуде оқушылардың құндылықтық бағдарларының қалыптасу үдерісіне жас сипаттамаларының әсер ету мәселесі ерекше орын алады. Білім алушылардың азаматтық бірегейлігі олардың тұлғалық дамуының маңызды бөлігі болуға тиіс, бұл болашақтың педагогтары білуімен ерекшеленетін, оқу орындарындағы білім беру процесіне құндылықты-бағытталған технологияларды енгізу есебінен мүмкін болады. Азаматтық бірегейлікті қалыптастыру процесінің қозғаушы күші оқушының қоғамдағы және мемлекеттегі әлеуметтік қызмет субъектісі ретінде өз өмір сүруінің мәнін алу процесі ретінде құнды өзін-өзі анықтау болып табылады.

Пайдаланған деректер тізімі

1 Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылдың 28 желтоқсанындағы «Қазақстандық бірегейлік пен бірлікті нығайту және дамыту тұжырымдамасын бекіту туралы» № 147 Жарлығы

2 **Назарбаев, Н. А.** Казахстанский путь. – Караганда, 2006.

3 **Гришина, Е. А.** Гражданская идентичность российской молодежи : опыт мониторинговых исследований 90-х годов : Автореф. Дис. ... д-ра социол. наук: 22.00.04. – М., 2000. – 39 с.

4 **Берендеев, М. В.** Специфика идентичности населения эксклава в постсоветский период : состояние и тенденции развития (на примере Калининградской области) : Автореф. дис... канд. социол. наук / М. В. Берендеев. – М., 2007.

5 **Лихачева, А. Н., Макаров, И. В.** Национальная идентичность и будущее России. Доклад Международного дискуссионного клуба «Валдай». – М. : Международный дискуссионный клуб «Валдай», 2014. – 69 с.

6 **Асмолов, А. Г.** Стратегия социокультурной модернизации образования: на пути к преодолению кризиса идентичности и построению гражданского общества // Вопросы образования. – 2008. – № 1. – С. 65–87.

7 **Голованова, Н. Ф.** Общая педагогика : Учебное пособие для вузов. – М. : Речь, 2005. – 320 с.

8 **Бектурганова, Б.** «Этнорелигиозные идентификации казахстанской молодежи». [Электронный ресурс]. – <http://agkipr.kz/archives/932>

9 **Шаяхметов, Н.** Казахская гражданская идентичность – важный фактор формирования Нации единого будущего [Электронный ресурс]. – <https://strategy2050.kz/ru/news/34089/>

10 **Джунусова, Ж.** Казахская гражданская идентичность в значительной степени уже сформирована [Электронный ресурс]. – https://www.inform.kz/ru/kazhastanskaya-grazhdanskaya-identichnost-v-znachitel-noy-stepeni-uzhe-sformirovana-zh-dzhunusova_a2785912.

References

1 Qazaqstan Respublikasy Prezidentinin' 2015 zhyldyn' 28 zheltoqsanyndag'y «Qazaqstandyq biregejlik pen birlikti nyg'ajtu zha'ne damytu tu'zhyrymdamasyн bekitu turaly» № 147 Zharlyg'y

2 **Nazarbaev, N. A.** Kazhastanskij put' [Kazakhstan's way]. – Karaganda, 2006.

3 **Grishina, E. A.** Grazhdanskaja identichnost' rossijskoj molodezhi: opyt monitoringovyh issledovanij 90-h godov : Avtoref. Dis. ... d-ra sociol. nauk : 22.00.04. – Moscow, 2000. – 39 p.

4 **Berendeev, M. V.** Specifika identichnosti naselenija jeksklava v postsovetskij period: sostojanie i tendencii razvitija (na primere Kaliningradskoj oblasti) [Specifics of the identity of the exclave population in the post-Soviet period : state and development trends (on the example of the Kaliningrad region)] : Avtoref.dis...kand. Sociol. Nauk / M. V. Berendeev. – M., 2007.

5 **Lihacheva, A. N., Makarov, I. V.** Nacional'naja identichnost' i budushhee Rossii [National identity and the future of Russia]. Doklad Mezhdunarodnogo diskussionnogo kluba «Valdaj». – Moscow : Mezhdunarodnyj diskussionnyj klub «Valdaj», 2014. – 69 p.

6 **Asmolv, A. G.** Strategija sociokul'turnoj modernizacii obrazovanija: na puti k preodoleniju krizisa identichnosti i postroeniju grazhdanskogo obshhestva [Strategy

of socio-cultural modernization of education : on the way to overcoming the identity crisis and building a civil society]. In Voprosy obrazovaniya. 2008. – № 1. – P. 65–87.

7 **Golovanova, N. F.** Obshhaja pedagogika [General pedagogy]. Uchebnoe posobie dlja vuzov. – Moscow : Rech', 2005. – 320 p.

8 **Bekturganova, B.** «Jetnoreligioznye identifikacii kazahstanskoj molodezhi» [«Ethno-Religious identifications of Kazakhstan youth»]. [Electronic resource]. – <http://agkipr.kz/archives/932>

9 **Shayahmetov, N.** Kazahstanskaja grazhdanskaja identichnost' – vazhnyj faktor formirovaniya Nacii edinogo budushhego [Kazakhstan's civil identity is an important factor in the formation of a United future Nation]. [Electronic resource]. – <https://strategy2050.kz/ru/news/34089/>

10 **Dzhunusova, Zh.** Kazahstanskaja grazhdanskaja identichnost' v znachitel'noj stepeni uzhe sformirovana [Kazakhstan's civil identity is largely already formed]. [Electronic resource]. – https://www.inform.kz/ru/kazahstanskaya-grazhdanskaya-identichnost-v-znachitel-noy-stepeni-uzhe-sformirovana-zh-dzhunusova_a2785912.

Материал 30.09.20 баспаға түсті.

E. N. Dauenov¹, S. A. Nurgaliyeva², M. N. Koishibaev³

Научный конструкт формирования гражданской идентичности учащихся в условиях обновленного содержания образования

¹Торайғыров университет,

Республика Казахстан, г. Павлодар;

²Университет имени Ибрагима Чечена,

Турецкая Республика, г. Агры;

³Кызылординский университет имени Коркыт Ата,

Республика Казахстан, г. Кызылорда.

Материал поступил в редакцию 30.09.20.

E. N. Dauenov¹, S. A. Nurgaliyeva², M. N. Koishibaev³

Scientific structure of formation of civil identity of students in the conditions of updated education content

¹Toraighyrov University,

Republic of Kazakhstan, Pavlodar;

²Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi,

Turkey, Ağrı;

³Korkyt Ata Kyzylorda University,

Republic of Kazakhstan, Kyzylorda.

Material received on 30.09.20.

Цель статьи – определение методологических основ формирования гражданской идентичности учащихся в условиях обновленного содержания образования. Проблему формирования гражданской идентичности у школьников следует рассматривать как педагогическую задачу в условиях трансформации современной политической обстановки в мире.

Гражданская идентичность обучающихся должна стать значимой частью их личностного развития, что возможно за счёт внедрения в образовательный процесс в учебных заведениях ценностно-ориентированных технологий, знание которых отличает педагогов будущего. Движущей силой процесса формирования гражданской идентичности выступает ценностное самоопределение как процесс обретения школьником смысла собственного существования в обществе и государстве в качестве субъекта социальной деятельности.

Ключевые слова: идентичность, гражданская идентичность, Казахстанская идентичность, гражданское воспитание школьников.

The purpose of the article is to determine the methodological foundations of the formation of civic identity of students in the context of updated educational content. The problem of the formation of civic identity among schoolchildren should be considered as a pedagogical task in the conditions of transformation of the modern political situation in the world.

The civic identity of students should become an important part of their personal development, which is possible due to the introduction of value-oriented technologies into the educational process in educational institutions, the knowledge of which distinguishes teachers of the future. The driving force of the process of the formation of civic identity is value self-determination as a process of acquiring the meaning of a student's own existence in society and the state as a subject of social activity.

Keywords: identity, civic identity, Kazakhstan identity, civic education of students.

Теруге 30.09.2020 ж. жіберілді. Басуға 19.10.2020 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

2,66 Мб RAM

Шартты баспа табағы 36,5.

Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген З. С. Исакова

Корректорлар: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3701

Сдано в набор 30.09.2020 г. Подписано в печать 19.10.2020 г.

Электронное издание

2,66 Мб RAM

Усл.п.л. 36,5. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка З. С. Исакова

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3701

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университеті

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

8 (7182) 67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz